

ВІДГУК

на дисертацію

Садовські Марини Олександрівни

«Профілактика карієсу тимчасових молярів у дітей шляхом герметизації фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні»,

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Актуальність обраної теми дисертації. Загальновідомо що детальне знання та розуміння особливостей будови різних анатомічних груп зубів, особливо їх коронкової частини має важливе значення не лише для описання індивідуальних анатомічних варіабельностей та мінливості, а також для клінічного-діагностичного огляду зубів лікарями-стоматологами. Проблема каріозних уражень твердих тканин зубів являється надзвичайно актуальною як з теоретичної, так і практичної точки зору.

Літературні дані останніх років свідчать про те, що у 80% випадків каріозний процес локалізований в місцях природніх заглиблень, а саме ямках, борознах та борозенках зубів різних класів, що пояснюється підвищеною кумуляцією мікроорганізмів в цих ділянках, утрудненим очищенням, і в подальшому є причиною до метаболічних та імунологічних порушень і знижує резистентність емалі в даній ділянці.

Поза сумнівом, вивчення гістотопографічних особливостей стану твердих тканин тимчасових зубів у дітей представляє значний інтерес для лікарів-стоматологів, які визначаються особливостями їх індивідуального одонтогліфічного малюнку коронки, морфологічною будовою твердих тканин в залежності від рельєфу жувальної поверхні, адже саме з останньої і розпочинається каріозний процес.

В останні роки спостерігається тенденція до профілактики карієсу на основі герметизації борозен та ямок, а в ортопедичній стоматології крім того, з'явився

прогресивний напрямок – відновлення рельєфу жувальної поверхні зуба. З'явилась уніфікована, філогенетично обґрунтована і гранично деталізована термінологічна система, яка описує морфологічні особливості зубів.

Зважаючи на вищезазначене, існує гостра необхідність розробки ефективної програми профілактики карієсу тимчасових молярів у дітей шляхом герметизації їх фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні на основі вивчення основних факторів ризику виникнення карієсу у них є актуальними, а існуюче в клінічній стоматології положення визначило мету і завдання цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи входить до НДР кафедри дитячої терапевтичної Полтавського державного медичного університету «Удосконалення методів профілактики та лікування хвороб твердих тканин зубів та тканин пародонта на фоні соматичної патології у дітей з урахуванням соціально-економічних факторів та психоемоційного стану» (№ держреєстрації 0119U102852) та «Удосконалення методів профілактики та лікування стоматологічних хвороб у дітей з урахуванням чинників їх виникнення» (№ держреєстрації 0121U113868). Автор виконувала окремий фрагмент вищезазначених науково-дослідних робіт.

Особистий внесок авторки в отриманні наукових результатів, представлених у дисертації.

Авторкою проведено глибокий патентно-інформаційний та науковий пошук і детально проаналізована література за останні десятиліття. Наукові положення, що сформульовані в дисертаційній роботі, є науково обґрунтованими та базуються на поглибленому аналізі даних сучасної літератури, отриманих результатах власних досліджень та їх обговоренні.

В рамках роботи дисертанткою було проведено епідеміологічне обстеження дітей, вивчення одонтогліфічних особливостей тимчасових молярів, проведено забір матеріалу для оцінки показників ротової рідини. Здобувачкою на базі КП «Дитячої клінічної міської стоматологічної поліклініки» Полтавської міської ради особисто був проведений підбір пацієнтів, їх клінічне обстеження, а також

впроваджено метод профілактики карієсу тимчасових зубів. Авторкою розроблена методика профілактики фісурного карієсу тимчасових молярів у дітей, проведений аналіз та статистичну обробку результатів клінічних досліджень, сформульовані висновки та практичні рекомендації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

Дисертація Садовські М. О. є закінченою науково-дослідною роботою, виконаною на сучасному методичному рівні та достатньому клінічному матеріалі.

Відповідно до мети та поставлених завдань, авторка провела дослідження підвищення ефективності профілактики карієсу тимчасових молярів у дітей шляхом герметизації їх заглиблень з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні на основі вивчення основних факторів ризику виникнення карієсу.

В процесі дослідження дисертанткою застосовані методи (визначення показника поширеності та інтенсивності карієсу тимчасових зубів, розрахунок найвищої інтенсивності карієсу, ступеню активності карієсу в кожному віковому періоді, рівня стоматологічної допомоги дітям; вивчення стану гігієни порожнини рота, дослідження тесту емалевої резистентності, швидкості салівації, рН, в'язкості, мінералізуючих властивостей ротової рідини; анкетування батьків з метою виявлення факторів ризику виникнення карієсу у їхніх дітей, вивчення відношення їх до гігієни порожнини рота та свого стоматологічного здоров'я; вивчення одонтогліфіки жувальної поверхні тимчасових молярів та статистичні), що відповідають поставленій меті та завданням.

Новизна результатів дисертації полягає у тому, що внаслідок проведених досліджень уперше обґрунтована та вивчена ефективність запропонованої схеми профілактики для попередження виникнення карієсу та підвищення резистентності твердих тканин зубів у дітей з урахуванням одонтогліфіки.

Проведені авторкою анкетування показали незадовільну ситуацію з обізнаністю дорослих про індивідуальну гігієну, використання додаткових

предметів та засобів самими батьками та їх дітьми, необхідністю профілактичних оглядів та своєчасного лікування тимчасових зубів.

На підставі цього, здобувачкою виявлений низький рівень знань батьків про здоров'я порожнини рота, що є одним із факторів ризику виникнення раннього карієсу в дітей дошкільного віку.

Наукове та практичне значення отриманих результатів та рекомендації щодо їх використання.

Проведене дослідження одонтогліфіки жувальної поверхні тимчасових молярів дозволило дисертантці констатувати про збільшення частоти ураження карієсом тимчасових молярів в зубах з більш складним малюнком оклюзійної поверхні.

Здобувачкою запропоновано та впроваджено в клінічну практику впроваджено методику профілактики фісурного карієсу тимчасових зубів, що полягає у проведенні герметизації фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні молярів. Результати проведеної авторкою вищезазначеної маніпуляції підтверджується показником редукції карієсу, яка становить 65,1%.

Безумовно цікавим для практичної стоматології є проведене епідеміологічне обстеження дітей м. Полтави та детально вивчений стан твердих тканин тимчасових зубів, які беззаперечно можуть бути використані для розробки ефективної системи профілактики карієсу.

Таким чином, результати дисертаційної роботи дозволили авторці запропонувати абсолютно нові підходи до методики профілактики фісурного карієсу тимчасових зубів, які полягають у проведенні герметизації фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні тимчасових молярів.

Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне значення, тому можуть бути використанні як в навчальному процесі, так і в практичній діяльності лікаря-стоматолога.

На сьогодні, результати кваліфікаційної наукової праці впроваджені у навчально-педагогічний процес низки фахових кафедр Буковинського державного

медичного університету, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, Полтавського державного медичного університету, а також практичну діяльність стоматологічного відділу Університетської клініки Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, Навчально-лікувального центру «Університетська клініка» БДМУ, Комунального підприємства «Міська дитяча клінічна стоматологічна поліклініка Полтавської міської ради». Результати впровадження підтвержені відповідними актами вищезазначених установ.

Повнота викладення матеріалів дисертації.

Основні результати і наукові положення повністю відображені у статтях наукових журналів, а також на виступах та тезах науково-практичних конференцій.

Матеріали дисертації опубліковано у 8 наукових працях, з них 6 статей – у наукових фахових виданнях відповідно до переліку наукових фахових видань України, 1 – у виданні, індексованому у наукометричній базі Scopus, 1 теза Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, а також 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

Оцінка структури дисертації. Дисертацію викладено на 186 сторінках комп'ютерного тексту українською мовою. Робота складається з анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, 4-х розділів власних досліджень, обговорення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та додатків.

Список використаних джерел містить 196 найменувань, з яких 97 – кирилицею та 99 – латиницею.

В анотації українською та англійською мовами репрезентовані найбільш вагомі результати дослідження із увагою на наукову новизну та практичне

значення кваліфікаційної праці, наведений список публікацій за темою дисертаційної роботи.

У **вступі**, який висвітлений на 7 сторінках доведена актуальність теми, обґрунтування вибору теми дослідження, поставлені мета і завдання дослідження, висвітлені наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, показано впровадження їх у навчально-педагогічний процес у вищих навчальних закладах, а також у закладах практичної охорони здоров'я, приведений особистий внесок здобувача, зазначена апробація результатів дисертації та відображення їх у наукових публікаціях. Наприкінці вступу висвітлена структура та обсяг дисертації.

Розділ 1. «Огляд літератури», викладений на 17 сторінках, написаний літературною мовою з критичним підходом, носить аналітичний характер та відображає сучасне бачення автором проблематичних питань. Відповідно до поставлених завдань дослідження, огляд літератури складається з 3-х підрозділів, у яких авторка проводить аналітичний аналіз стосовно карієсу тимчасових зубів, ролі одонтогліфіки жувальної поверхні зубів у виникненні карієсу та сучасних аспектів профілактики карієсу тимчасових зубів.

В кінці огляду дисертант аналізує дані літератури та обґрунтовує доцільність розв'язання поставлених завдань особистого дослідження, наголошуючи на детальному вивченні питання стану жувальної поверхні молярів з особливостями їх одонтогліфічного малюнку у дітей з тимчасовими зубами.

В розділі 2 «Матеріали та методи дослідження», який викладений на 15 сторінках і включає 6 підрозділів (контингент та дизайн дослідження (2.1), а також ретельного опису методології досліджень) автором наведена ретельна характеристика поетапної програми, матеріалу та проведений опис методологічних підходів, які застосовувались в процесі досліджень.

Для вирішення поставлених завдань дослідження авторка використала різноманітні методи (анкетування батьків (2.2); клінічні методи дослідження (2.3) вивчення одонтогліфіки жувальної поверхні тимчасових молярів (2.4); оцінювання

стану герметика та твердих тканин зубів (2.5) та статистичні (2.6), які на її думку є коректними та достатніми, а отримані результати характеризуються належним рівнем валідності, достовірності та узгодженості.

Розділ 3 «Показники ураженості карієсом тимчасових зубів у дітей м. Полтави» містить 16 сторінок і включає **2 підрозділи**.

В першому підрозділі у вигляді 9 таблиць авторка, наводячи цифрові дані щодо показників поширеності та інтенсивності карієсу тимчасових зубів у дітей м. Полтави, констатує про найбільший приріст показника поширеності карієсу у дітей в період від 4 до 5 років, а інтенсивність карієсу – від 5 до 6 років.

Другий підрозділ дисертантка присвячує аналізу результатів анкетування батьків щодо виявлення можливих факторів ризику виникнення карієсу тимчасових зубів у їх дітей. Вищезазначене анкетування показало незадовільну ситуацію з обізнаністю дорослих про індивідуальну гігієну, використання додаткових предметів та засобів самими батьками та їх дітьми. Отримані результати спонукають до проведення регулярної санітарно-просвітницької роботи серед батьків з приводу стоматологічного здоров'я їх дітей.

Результати досліджень даного розділу знайшли своє відображення в 3 наукових статтях у фахових журналах, 1 з яких входять до переліку міжнародної наукометричної бази Scopus.

Розділ 4 дисертантка назвала **«Клінічні показники гомеостазу ротової порожнини у дітей з урахуванням показників карієсу»** та висвітлила на 13 сторінках, розділивши на два змістові підрозділи.

В підрозділі 4.1, вивчаючи гігієну порожнини рота, швидкість слиновиділення, в'язкість ротової рідини, авторка висвітлює результати аналізу вищезазначених клінічних показників гомеостазу ротової порожнини у вигляді 3-х діаграм та вказує на них як на фактори, які формують наявність карієсогенної ситуації в порожнині рота дітей, а їх погіршення сприяє виникненню карієсу та збільшенню його показників.

В підрозділі 4.2 здобувачка у вигляді 4-х таблиць висвітлює аналіз показників емалевої резистентності, водневого показника і мінералізуючої здатності ротової рідини у дітей з урахуванням віку та активності карієсу.

За результатами розділу дисертантка доводить, що резистентність емалі знижується у дітей, які мають значну кількість уражених карієсом зубів, що обумовлено погіршенням мінералізуючих властивостей ротової рідини, зниженням її рН.

Виявлені найгірші значення показників у дітей з декомпенсованим ступенем активності карієсу, на думку авторки, обумовлює наявність карієсогенної ситуації в порожнині рота цих дітей, яка сприяє подальшому зниженню резистентності емалі та можливостям виникнення карієсу.

Результати досліджень цього розділу опубліковані в 3 наукових статтях у фахових журналах.

Розділ 5: «Одонтогліфіка жувальної поверхні тимчасових молярів, як фактор ризику виникнення карієсу», висвітлений на 18 сторінках та поділений на два підрозділи, в яких авторка відобразила поширеність типів жувальної поверхні тимчасових молярів (5.1) та аналіз ураженості карієсом тимчасових молярів з урахуванням типу малюнку їх жувальної поверхні (5.2).

Одержані дані цього розділу вдало проілюстровані якісними фотографіями з візуалізацією типів жувальної поверхні тимчасових молярів обох щелеп та таблицями з цифровими даними аналізу частоти ураженості карієсом різних типів жувальної поверхні вищезгаданих зубів.

Результати даного розділу дали можливість дисертантці вказати на більшу ступінь ураженості карієсом тих молярів, які мають велику кількість дублюючих, поперечних борозенок та розгалуджень основних борозен та зацентувати увагу на тому, що для планування та проведення профілактичних заходів у дітей з метою попередження виникнення карієсу тимчасових молярів слід враховувати складність будови їх жувальної поверхні.

Одержані результати досліджень даного розділу знайшли своє відображення

у 1 науковій статті у фаховому журналі.

Розділ 6 присвячений результатам проведення профілактичної роботи у дітей з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні тимчасових молярів та факторів ризику виникнення карієсу, містить 21 сторінку.

Виклад матеріалу розділу є доказовим, у вигляді 20-ти таблиць з цифровими даними, де здобувачка висвітлює результати клінічних показників гомеостазу ротової порожнини та поширеність типів жувальної поверхні тимчасових молярів у дітей груп спостереження (6.1), оцінку збереженості герметика та стану твердих тканин зубів дітей, яким проводили герметизацію фісур тимчасових молярів (6.2) та динаміку показників карієсу у дітей різних груп спостереження (6.3).

Обсяг досліджень даного розділу достатній для того, щоб зробити логічні висновки. Наведена інформація статистично опрацьована з високим рівнем достовірності. Авторка наголошує на ефективності методу герметизації в якості профілактики карієсу тимчасових молярів, котра ізолює зуб від дії зовнішніх чинників та сприяє мінералізації його твердих тканин під дією фторидів за рахунок склоіономерного цементу.

Виходячи із результатів дисертаційної роботи у досліджуваного контингенту хворих, дисертантка констатує, що отримала позитивний результат після проведення профілактичних заходів, яка підтверджується показником редукції карієсу (65,1%) в групі, де проводили герметизацію в порівнянні з контрольною групою.

Основні наукові положення даного розділу оприлюднені в одній статті вітчизняного фахового видання.

Розділ «Обговорення отриманих результатів» викладений на 11 сторінках, де авторка проводить співставлення одержаних в роботі результатів дослідження із вже відомими нормативними показниками.

У даному розділі проявляється уміння дисертантки аналізувати одержаний фактичний матеріал, робити узагальнення та співставляти результати отриманих власних досліджень із літературними джерелами.

Авторка стисло підсумовує основні здобутки дисертаційної роботи та наочно резюмує наукову і практичну значимість дисертації, яка на її думку полягає у застосовуванні розробленої ефективної профілактики карієсу тимчасових молярів у дітей шляхом герметизації їх фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні на основі вивчення основних факторів ризику виникнення в них карієсу. Саме тому, даний розділ висвітлює теоретичну та практичну значимість одержаних результатів для практичної стоматології.

Висновки в кількості 6 повністю відповідають поставленим завданням та спрямовані на виконання мети даної роботи.

Практичні рекомендації в кількості 4 мають практичну спрямованість.

Аналіз та обговорення результатів.

Суттєвих зауважень щодо оформлення та змісту дисертації немає. Дисертаційна робота написана грамотною літературною мовою, достатньо повно ілюстрована. Текст роботи послідовний та логічний.

Отже, подана до офіційного захисту дисертаційна робота виконана й оформлена на високому науково-методичному рівні з дотриманням усіх вимог і безумовно заслуговує на позитивну оцінку.

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації. У роботі не було ідентифіковано ознак чи наслідків цілеспрямованих маніпуляцій з алфавітом, зміни чи заміни літер, прихованого тексту тощо. Подані до захисту наукові досягнення є власним напрацюванням Садовські М. О., текст дисертації є оригінальним. Виявлені за допомогою програми Unіcheck текстові цитування мають відповідні посилання на першоджерела, внесені до списку літературних джерел. Унікальність даної роботи становить 85 %.

Недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення.

1. В розділі присвяченому огляду літератури трапляються посилання на літературні джерела минулого століття (62, 148), проте необхідно відмітити, що дані видання є фундаментальними.

2. Враховуючи велике практичне значення кваліфікаційної праці, особливо в профілактичному аспекті, на нашу думку, доцільно було б рекомендації висвітлити широкому стоматологічному загалу у вигляді інформаційного листа.

Суттєвих зауважень щодо оформлення та змісту дисертації немає. Дисертаційна робота написана грамотною літературною мовою, достатньо повно ілюстрована. Текст роботи послідовний та логічний.

Отже, подана до офіційного захисту дисертаційна робота виконана й оформлена на високому науково-методичному рівні з дотриманням усіх вимог і безумовно заслуговує на позитивну оцінку.

В процесі аналізу дисертаційної роботи хотілося б отримати відповіді на наступні запитання:

1. Чи вміли діти 3-х років чистити зуби та як Ви їх цьому навчали?
2. З якою метою Ви проводили дослідження клінічних показників у дітей груп спостереження 1 раз перед проведенням профілактичних заходів?
3. Ви досліджували одонтогліфіку тимчасових молярів. Які її відмінності Ви виявили в порівнянні з постійними молярами?
4. Чи спостерігали Ви своїх пацієнтів більше, ніж 24 місяці та які були результати спостереження?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Садовські Марини Олександрівни «Профілактика карієсу тимчасових молярів у дітей шляхом герметизації фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні», представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», є самостійною завершеною науковою працею, в якій представлено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуального науково-практичного завдання сучасної стоматології, що полягає у підвищенні ефективності профілактики карієсу тимчасових молярів у дітей шляхом герметизації їх фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні на основі вивчення основних факторів ризику виникнення карієсу у них.

За своєю актуальністю, метою і завданням дослідження, достовірністю та обґрунтованістю отриманих результатів, висновків і практичному значенню дисертація Садовські М. О. на тему «Профілактика карієсу тимчасових молярів у дітей шляхом герметизації фісур з урахуванням одонтогліфіки жувальної поверхні» повністю відповідає існуючим вимогам згідно Наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка Садовські Марина Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри
ортопедичної стоматології
Тернопільського національного
медичного університету
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України
доктор медичних наук, професор

Петро ГАСЮК

Особистий підпис

Заступник ректора з кадрових питань
Тернопільського національного
медичного університету

І. Гасюк